

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Злагодух Вікторії Вікторівни
“Психологічні чинники розвитку саморегуляції професійної діяльності у
майбутніх операторів авіаційного профілю”, подану на здобуття
наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю
19.00.07 – педагогічна та вікова психологія**

Економічний рівень сучасної держави визначається не лише рівнем її організаційного, законодавчого або технічного забезпечення, одну з провідних позицій у цьому переліку посідає також людський фактор – наявність достатньої кількості високопрофесійних фахівців, здатних забезпечити повноцінне функціонування різноманітних соціальних інституцій. Отже проблема забезпечення процесу підготовки висококласних професіоналів різних галузей знаходиться серед пріоритетних завдань психолого-педагогічної науки. В зоні особливої уваги знаходяться професії, від ефективності функціонування яких залежить людське життя та психологічний стан громадян. Саме такою специфікою відзначається професія оператора авіаційного профілю, помилки в діяльності якого традиційно пов'язують із проблемою саморегуляції. Саморегуляція особистості відіграє вирішальну роль у здатності ефективного виконання професійних завдань такими спеціалістами. Зважаючи на це, ми вважаємо, що тематика вивчення особливостей розвитку саморегуляції професійної діяльності майбутніх операторів авіаційного профілю є беззаперечно актуальною і спрямованою у майбутнє.

Підкреслимо додатковий аспект щодо актуальності і водночас теоретичної значущості дослідження, а саме: робота виконана на межі декількох суміжних наукових галузей: загальної, спеціальної психології, психології професійного становлення, вікової та педагогічної психології.

Стосовно понятійного апарату, зазначимо: мета, об'єкт, предмет і завдання дослідження загалом відповідають розряду кандидатського дослідження. Стратегію авторського спроектованого наукового пошуку розв'язання обраної

проблеми відображено в гіпотезі та науковій новизні дослідження, вони адекватно відбивають ті наукові доробки, які було закладено дисертанткою в понятійному апараті і надалі реалізовано в експериментальній частині. Не можна не виокремити в позитивному фонді також такий аспект дослідження, як його чітка методологічна спрямованість, яка органічно поєднує між собою теоретичну та емпіричну частину дослідження. Ми б хотіли акцентувати увагу пошанованих членів спеціалізованої вченої ради на декількох моментах, як-от: авторка не обмежилась визначенням власного розуміння стосовно категорій саморегуляції особистості та професійної діяльності, в роботі здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз означеного понятійного простору, запропоновано власне розуміння сутності поняття «саморегуляція професійної діяльності майбутнього оператора авіаційного профілю». Досить конструктивним виглядає також теоретичний аналіз вікових особливостей та особливостей саморегуляції професійної діяльності майбутніх фахівців авіаційної галузі.

Дисертація складається з трьох розділів, які послідовно та переконливо репрезентують напрям розгортання стратегії наукового пошуку, висновків до розділів, загальних висновків, бібліографії та додатків.

Авторкою опрацьований значний обсяг літературного матеріалу, який досить виразно висвітлює проблемне поле глибинно-психологічного пізнання психіки з орієнтацією на вивчення її внутрішніх механізмів. Це дозволило досить конкретно в логічній послідовності окреслити теоретичні позиції дисертації, які стали підґрунтям подальшого експериментального дослідження. Окремо зазначимо структурність аналізу кожної психологічної дефініції, що задіяна в процедурі обґрунтування власної теоретичної концепції.

Охарактеризуємо змістовий аспект дисертації. У першому розділі здійснено докладний огляд теоретико-методологічних основ дослідження проблеми саморегуляції особистості: на підставі аналізу виявлено психологічний зміст, структуру та особливості саморегуляції професійної діяльності майбутнього оператора авіаційного профілю; визначено

психологічні чинники; висвітлено особливості та умови її становлення в період фахового навчання. За результатами здійсненого аналізу запропоновано власну теоретичну концепцію дослідження. В якості робочої парадигми обрано положення суб'єктно-особистісного підходу як концептуальної основи роботи.

У другому розділі представлено алгоритм розгортання емпіричної частини дисертації: розкрито загальні методологічні засади дослідження саморегуляції професійної діяльності майбутнього оператора авіаційного профілю, здійснено діагностування та опис її процесуальних особливостей та психологічних чинників. В контексті реалізації вихідних положень презентовано особливості організації експерименту, його стратегію та методичне забезпечення; представлено кількісний та якісний аналіз результатів дослідження регулятивно-процесуального, регулятивно-особистісного та результативного компонентів саморегуляції респондентів; визначено її вихідний рівень. Серед здобутків авторки хочемо відзначити використання методів факторного та регресійного аналізу з метою емпіричної верифікації гіпотези дослідження.

Наступний, третій розділ дисертації презентує теоретико-методичні засади побудови та змістовно-процесуальні аспекти психолого-педагогічної програми розвитку саморегуляції професійної діяльності майбутніх операторів авіаційного профілю. Запропоновано психологічну модель цього процесу, експериментально підтверджено ефективність обраних методів психологічного впливу з метою підвищення рівня саморегуляції професійної діяльності респондентів.

В цілому відзначимо чіткість викладення матеріалу, логічну взаємопов'язаність окремих частин роботи, високий рівень аналітичного узагальнення та наочність представлення результатів дослідження; комплексне висвітлення окремих різноспрямованих підходів до розуміння сутності проблеми; достатню кількість виборки та методик емпіричного дослідження, адекватне використання математико-статистичних методів на різних етапах експерименту; прозорість та послідовність викладення результатів роботи.

Наукова новизна дослідження визначається розробкою власного концептуального підґрунтя проблеми, розкриттям психологічної сутності поняття «саморегуляція професійної діяльності у майбутнього оператора авіаційного профілю», психологічних чинників та вікових особливостей розвитку; виявленням динаміки рівня розвитку студентів в ході розвивального впливу.

Теоретичне значення роботи полягає в обґрунтуванні концептуальної моделі розвитку саморегуляції професійної діяльності майбутніх операторів авіаційного профілю; виокремленні структурних компонентів та співвіднесенні їх між собою.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці програми розвитку саморегуляції професійної діяльності студентів. Також авторкою запропоновано психодіагностичний комплекс методик, спрямований на вивчення структурних компонентів та психологічних чинників процесу розвитку саморегуляції професійної діяльності майбутніх операторів авіаційного профілю.

Апробація і впровадження результатів дослідження відбувалося шляхом обговорення на міжнародних, всеукраїнських наукових конференціях, науково-практичних семінарах, засіданнях кафедри тощо.

За темою дисертації опубліковано 12 друкованих праць, з них 5 статей у фахових виданнях України, 1 стаття в іноземному збірнику.

Відзначимо, що дисертаційне дослідження Злагодух Вікторії Вікторівни «Психологічні чинники розвитку саморегуляції професійної діяльності у майбутніх операторів авіаційного профілю» розвиває та доповнює наукові уявлення про особливості розвитку самосвідомості особистості, що є суттєвим внеском у сучасну психологічну парадигму. Зміст автореферату адекватно відбиває провідні положення дисертації.

Відтак, представлене дослідження є послідовним за своєю структурою і завершеним за своєю інтенцією. Воно реалізовано на високому теоретичному та експериментальному рівнях, поставлені в ньому завдання знайшли своє

відображення і розв'язання. Отже, можемо констатувати, що робота, представлена до захисту, спрямована на дослідження актуальної теми, виконана на належному науково-теоретичному та методично-організаційному рівні, володіє науковою новизною, має беззаперечну теоретичну і практичну значущість.

Поряд із позитивною характеристикою роботи слід висловити певні зауваження та побажання.

1. Перше наше зауваження стосується гіпотези дослідження, а саме, її теоретичної частини. Так, згідно уявлень авторки: «саморегуляція професійної діяльності у майбутніх операторів авіаційного профілю є багатокomпонентним ієрархічним утворенням і містить: регулятивно-процесуальний, регулятивно-особистісний та результативний компоненти» (с. 7). На нашу думку, положення про багатокomпонентність означеного системного поняття досить переконливо представлене в дисертації, натомість положення про ієрархічність потребує більш докладного обґрунтування та висвітлення.

2. Наступне зауваження має на меті привернути увагу до певних невідповідностей у тексті роботи. Так, у другій частині завдання дослідження №1 знаходимо: «...розробити структуру саморегуляції професійної діяльності у майбутніх операторів авіаційного профілю» (с.7). Вочевидь, тут йдеться про визначення структури саморегуляції, адже вона вже володіє певною структурою. У завданні №4 передбачається «побудувати та обґрунтувати психологічну модель розвитку саморегуляції професійної діяльності у майбутніх операторів авіаційного профілю» (с.7). Натомість у тексті роботи та висновках йдеться то про *концептуальну*, то про *психологічну* модель, часом ці поняття використовуються як синоніми. Далі у тому ж завданні знаходимо: «...розробити та апробувати психолого-педагогічну програму розвитку саморегуляції професійної діяльності, визначити її ефективність», що відображено також у назві третього розділу. Натомість у п.2 висновків до цього розділу йдеться вже про програму *психологічного супроводу* розвитку саморегуляції (с.191), чого, власне, в тексті роботи немає.

3. Третє зауваження стосується констатувальної частини експерименту. Перший параграф другого розділу має назву: «Методологічні засади діагностики саморегуляції професійної діяльності у майбутніх операторів авіаційного профілю» (с.73). Проте, окрім методологічних засад у цьому пункті також містяться організаційні та змістовно-методичні підвалини експериментального дослідження, які, на нашу думку, бажано було б представити окремо.

4. Четверте зауваження має на меті привернути увагу до результатів факторного аналізу як емпіричної перевірки теоретичних уявлень про структуру саморегуляції професійної діяльності студентів-авіаторів, представлену у табл.2.3 другого розділу (с.91). Так, на підставі процедури факторизації дисертанткою виокремлено три фактори у відповідності до трьох структурних компонентів саморегуляції. Зауважимо, що представлені у таблиці результати свідчать про біполярний характер факторів, що не враховано в аналізі представлених результатів. Окремі фактори (наприклад 1 і 2) визначаються суттєвими від'ємними значеннями факторної ваги, що зазвичай також впливає на визначення їх змісту та назви. Зважаючи на це, однозначність співвіднесення отриманих даних з трьома структурними компонентами саморегуляції, виглядає, на нашу думку, дещо дискусійною.

5. Наступне наше зауваження стосується третього розділу дисертації. Як впливає з обраного методологічного підґрунтя (суб'єктно-особистісного підходу), системним поняттям проблеми саморегуляції виступає рефлексія, що відображено в запропонованій концепції на рівні психологічних механізмів. Проте в описі тренінгової програми, представленої в роботі, ми не знайшли відповідної теми або блоку вправ, безпосередньо спрямованих на розвиток рефлексивних навичок студентів.

6. І насамкінець привернемо увагу до наявних у тексті дисертації окремих технічних помилок (як-то: нумерація таблиць у третьому розділі, повторення тощо) та русизмів.

Попри всі висловлені зауваження виконане В.В.Злагодух наукове дослідження містить цінний як теоретичний, так і практичний матеріал,

вирізняється новизною результатів і висновків, що їх пропонує авторка, слугуватиме подальшому вирішенню пріоритетних завдань психології саморозвитку особистості.

Вважаємо, що дисертація “Психологічні чинники розвитку саморегуляції професійної діяльності у майбутніх операторів авіаційного профілю” є завершеним, самостійним, оригінальним науковим дослідженням, яке вносить вагомі наукові доробки в теорію і практику вікової та педагогічної психології, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінета Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, паспорту спеціальності, а її авторка, Злагодух Вікторія Вікторівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент,
доктор психологічних наук,
професор

Ямницький В.М.

